

1. Бразілій Н., Крот Ю. Особливості впровадження комп'ютерних бухгалтерських програм на підприємстві в сучасних умовах господарювання. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. Вип. 22. С. 900–904.

2. Кучеркова С.О. Використання інформаційних технологій для просування малого бізнесу: зарубіжний досвід. *Облік і фінанси*. 2017. №1. с. 161-168

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ТЕОРЕТИЧНЕ ПОЯСНЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ

Лукова О.С., аспірантка
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Інвестиційна діяльність, страхування ризиків, доступ до фінансових ресурсів, залучення фінансування на сьогодні нерозривно пов'язані з фінансовими інструментами. Вони продовжують набувати все більшого поширення і закріплюють за собою статус важливого елемента глобальної економіки. Разом з тим не можна стверджувати, що фінансові інструменти завжди мали таку роль у функціонуванні економіки. До певного періоду розвиток господарських відносин здійснювався цілком без їхньої участі. Водночас на сьогодні відсутнє чітке, обґрунтоване розуміння подальшої ролі фінансових інструментів в економічних процесах національного та глобального рівнів. Рух до цифровізації будь-яких процесів та операцій, стрімкий перехід до цифрової економіки та спричинена цим перебудова у економічних відносинах неодмінно зумовлять зміни і у використанні цих інструментів.

Історичний аналіз еволюції економічних відносин вказує на те, що їх розвиток залежав від різних факторів, проте лише окремі з них відігравали ключову роль і впродовж тривалого періоду визначали вектор розвитку економіки і суспільства загалом. Зокрема, в різні періоди це були виробництво (реальний/промисловий капітал), фінанси (фінансовий капітал) і зараз є цифровізація (цифровий капітал). При цьому перехід до нової епохи не означає ліквідацію певного виду капіталу. Навпаки – капітал зберігається. Змінюється його роль – домінантне положення переходить до іншого виду.

Враховуючи наведене, можна виокремити три основні епохи розвитку економічних відносин:

- 1) виробнича епоха (виробництво спочатку ручне, а згодом – промислове);
- 2) фінансова епоха (відносини з приводу розподілу і перерозподілу грошових ресурсів);
- 3) цифрова епоха (цифрові технології, штучний інтелект, блокчейн, роботи, інтернет речей).

This project has been funded with support from the European Commission. This document reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained there in.

Цей проєкт фінансується за підтримки Європейської Комісії. Цей документ відображає лише погляди автора, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в документі. [Кафедра маркетингу ТДАТУ](#)

Таким чином, критерієм поділу на епохи обрано доміанти, які впродовж тривалого періоду визначали траєкторію розвитку економіки і суспільства.

Виробнича епоха характеризується тим, що в бухгалтерському обліку відображаються типові об'єкти активів, зобов'язань і капіталу. Дотримується чітко визначена формула балансу: актив дорівнює пасив ($A=P$) або актив дорівнює капітал плюс зобов'язання ($A=K+Z$). В теоретичній площині бухгалтерського обліку розвиваються і закріплюються різноманітні балансові теорії, які інтерпретують вищезгадану формулу. Облік здійснюється згідно з визначеними правилами – інструкціями.

Фінансові інструменти не виокремлюються в окремі групи, не представлені в бухгалтерському обліку чи звітності. Вони розпорошені серед необоротних і оборотних активів, видів капіталу та зобов'язань. Тобто у виробничу епоху фінансові інструменти, перш ніж були ідентифіковані як такі, уже були присутні в бухгалтерському обліку, проте не мали окремого відображення та були представлені у складі інших об'єктів бухгалтерського обліку. Наприклад: вексель, позики, дебіторська і кредиторська заборгованість, грошові кошти тощо.

В фінансову епоху зростає роль банків, які перенаправляють кошти, в тому числі отримані з промисловості. Таким чином фінансові інструменти і кредит дозволяють власникам коштів нарощувати і виробничий (залучаючи у виробництво свої та запозичені накопичення), і фінансовий капітал.

У фінансову епоху, коли фінансові інструменти виходять на перший план і починають відігравати важливу роль у переміщенні капіталу, вони уже ідентифікуються в обліку, формується їхня класифікація, прописуються правила щодо відображення інформації про них у бухгалтерському обліку та розкриття у фінансовій звітності.

Проте в цей період все ж ідентифікація фінансових інструментів залишається складною, прослідковується слабкість теоретичної бази та формується значна залежність від професійних суджень (це в свою чергу професійна компетентність, порядність та необхідність дотримання кодексу професійної етики).

На зміну фінансовій епосі приходить цифрова. Вона обумовлена формуванням нового сприйняття економічних процесів, яке отримало назву цифрова економіка. Цифрова економіка – це «новий уклад економіки, яка заснована на знаннях і цифрових технологіях, в рамках якої формуються нові цифрові навички і можливості у суспільства, бізнесу і держави» [2].

Цифрова епоха визначається розвитком і визначальною роллю цифрового капіталу. Дослідження цього поняття започатковані в працях французького соціолога П. Бурдьє. На думку вченого, суть цифрового капіталу зводиться до формування специфічних «структур панування», які забезпечують індивідам спроможність здійснити заплановане і реалізувати намічені цілі [1].

Розпочата цифрова епоха знаменується появою нових об'єктів для обліку, зокрема цифрові гроші, використання яких уже можна спостерігати, і задає тренд змін усіх галузей економіки через цифровізацію процесів. З'являються нові

This project has been funded with support from the European Commission. This document reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained there in.

Цей проєкт фінансується за підтримки Європейської Комісії. Цей документ відображає лише погляди автора, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в документі. [Кафедра маркетингу ГДАТУ](#)

технології, націлені на роботу з інформацією, такі, як Big Data, Block chain, інтернет речей тощо, що не може не відобразитися на функціонуванні бухгалтерського обліку, а звідси – на його теорії та практиці виокремлення нових об'єктів, їх фіксації, оцінці, відображенні тощо.

Враховуючи це, початок цифрової епохи та вихід на перший план цифрового капіталу мали би спровокувати формування сучасних підходів до ідентифікації нових об'єктів обліку та означити зміну (або ж її відсутність) ролі фінансових інструментів. Проте спостерігається зворотна ситуація – на сьогодні ці процеси не знайшли свого відображення у стандартах (міжнародних і національних) та в обліковій практичній реалізації.

Більше того фінансові інструменти, які мають місце в обліку як окремі об'єкти, позбавлені відособленої ідентифікації і цілком залежить від професійного судження та інтерпретації бухгалтера. Також значна кількість фінансових інструментів характеризується відсутністю окремого представлення в балансі (наприклад, дебіторська заборгованість, кредиторські зобов'язання, акції тощо). Безперечно, всі фінансові активи, фінансові зобов'язання та інструменти власного капіталу представлені в балансах підприємств, проте вони в значній мірі «заховані» серед інших активів, зобов'язань та видів капіталу.

Отже, поява фінансових інструментів у бухгалтерському обліку зумовлена не стільки збільшенням сфер їх використання, скільки готовністю і здатністю облікової науки і практики запропонувати оптимальний спосіб представлення цих об'єктів в системі рахунків та звітності. Причина цього може критися в консервативному підході до використання елементів методу обліку та свідчити про їх застарілість.

Основними причинами складності ідентифікації фінансових активів, фінансових зобов'язань та інструментів власного капіталу як об'єктів бухгалтерського обліку є нормативне трактування сутності фінансових інструментів, яке містить в собі протиріччя з запропонованою у стандартах класифікацією, розпорошене представлення у балансі, високий рівень залежності від професійного судження.

Список використаних джерел:

1. Burdye, P. (1993). Sotsiologiya politiki [Sociology of politics]. Moscow: Socio-Logos. [in Russian].
2. Vsemirnyi bank. (2016). Razvitie tsyfrovoi ekonomiki v Rossii [Development of the digital economy in Russia]. E-source: <http://surl.li/afhel> [in Russian].

This project has been funded with support from the European Commission. This document reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained there in.

Цей проект фінансується за підтримки Європейської Комісії. Цей документ відображає лише погляди автора, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в документі. [Кафедра маркетингу ТДАТУ](#)